

בעזהשי"ת

גליון

יש לחקור

פרשת פנחס

תשי"פ לפ"ק

סדרתי בעזרת החונן לאדם דעה

לוי יצחק

בלאמו"ר הרה"ג ר' שלום דוב שנעק שליט"א

גליון זה נתנדב ע"י איש היקר אוהב חסד ורודף חסד הרבני הנכבד

מו"ה ר' אברהם נחמיה פאזנער שליט"א

לע"נ האור החיים הק'

זכיתו יגן עליו ועל בני ביתו להתברך בכל טוב סלה

שלום וברכה לכל השואלין ודורשין שהגליון יופיע בעזרה"ת מידי שבת בשבתו והיות שזה עולה הרבה

כסף אנו פונים להציבור החשוב לתרום בעין יפה

תודה רבה

להערות והארות ולנרבות

יש לפנות

1965 60th st

Brooklyn ny 11204

1s1syesh@gmail.com

708-929-1818

בחזקת בלתי מוגה כלל וכלל

אפשר להוריד הגליון מהאתרים "לדעת"

או אידישער ווינקל, או דרשו.

בענין תדיר ושאינו תדיר.

שאלות ויסודות שיתבררו בתוך הדברים

- א] בהקשיא מדוע ברכת שהחיינו תדיר יותר מברכת סוכה, דסוכה מברכין עליה כל שבעה, ושהחיינו דיו"ט מברכים רק שש פעמים.
 ב] בהחקירה בגדר מעלת התדיר, האם ענינו דהוי כמו גדול בכמות או דהוא ראשון משום שהוא קיים קודם שיבא הדבר השני.
 ג] נפק"מ א' מצוה שנוהגת מדאורייתא, ורבנן בטלהו בזמנים מסוים אם אובד ע"י כך המעלה של תדיר.
 ד] נפק"מ ב' כשהתדיר הוא דרבנן, והשאינו תדיר הוא דאורייתא, אם אמרינן בכהאי גוונא הכלל, דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם.
 ה] נפק"מ ג' במצוה שעושה הרבה פעמים, אבל רק בתקופה אחת, אם יקדם לדברים שעושין פחות מזה.
 ו] בהחקירה בענין תדיר ואינו תדיר, אם הוא מצד המצוה, או מצד האדם המקיים כמה פעמים.

שבעה, ושהחיינו דיו"ט מברכים רק שש פעמים³
 [פסח שבועות סוכות שמיני עצרת ראש השנה ויום
 הכפורים] ואם כן אדרבה סוכה הוה תדיר טפי.

ויש לתרץ ע"פ החקירה הבאה.

יש לחקור⁴ בגדר מעלת התדיר, האם ענינו
 דהוי כמו גדול בכמות שיש בו מעלה דהרי יש בו
 ריבוי ע"י תדירותו ולכן קודם, או דענין תדיר הוא
 דהוא ראשון, שהרי שהוא קיים קודם שיבא הדבר
 השני.

צד א' הוא דהמעלה היא דהוי כמו גדול בכמות,
 דהתדיר הרי יש בו ריבוי ע"י תדירותו ולכן הוא
 קודם⁵ [דכיון דהוא תדיר זה סימן, או זה הסיבה
 בעצמו שזה מצוה חשוב].

מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד תעשו את
 אלה [כ"ח כ"ג].

במתניתין במסכת זבחים [פ"ט ע"א] כל
 התדיר מחבירו קודם את חבירו התמידין קודמין
 למוספין וכו' שנאמר מלבד עולת הבוקר אשר
 לעולת התמיד תעשו את אלה.

ובגמ' במסכת סוכה [דף נ"ו ע"א] איתמר
 רב אמר סוכה ואחר כך זמן, רבה בר חנה אמר זמן
 ואחר כך סוכה, רב אמר סוכה ואחר כך זמן חיובא
 דיומא עדיף, רבה בר חנה אמר זמן ואחר כך סוכה,
 תדיר ושאינו תדיר קודם, ופירש רש"י דזמן
 חשיב ליה תדיר, משום שנוהג בכל¹ הרגלים.

ויש להקשות² מדוע ברכת שהחיינו תדירה
 יותר מברכת סוכה, הרי סוכה מברכין עליה כל

מקורות וביאורים-----

¹ וכוונתו בזה, דבעצם הברכה של שהחיינו מברכים הרבה פעמים, על פירות ובגדים חדשים, אבל ברש"י מבואר דהנדון הוא רק בשהחיינו של רגל, דאין לכלול בדין תדיר כל מה שמברכין עליו באותו מטבע, אלא אם כן הוא ענין אחד כמו רגלים, ולכן כתב רש"י שנוהג בכל הרגלים ולא כתב בפשיטות שנוהג בכל ימות השנה, על הפירות ועל שאר המצוות, וההסבר הוא משום שיש לו שייכות להברכה של שהחיינו דיו"ט כיון דמברכים אותו על הרגל.

אבל בהחת"ס סופר כתב דרש"י הוצרך לכך למסקנא של הגמרא [זבחים צ"א ע"א] דמילה לא מקרי תדיר, אלא מצוי, מפני שאינו בודאי שיהיה, אעפ"י שהוא מצוי הרבה, וכן שלמי נדבה ע"ש, משום הכי הוצרך לפרש דקאי אזמן דרגלים.
 ודקדק נמי ברגלים ולא אמר סתם ביום טוב, משום דבסוף פרק בכל מערבין [עירובין מ' ע"ב] ס"ל לרב ושמואל דאין חובה לומר זמן אלא ברגלים ולא בראש השנה ויום הכפורים, והכא לרב קיימיה שמעתתא לכן כתב רש"י דלכל הפחות הו"ל תדיר ברגלים, דשהחיינו של בגדים, ופירות, הוה רק מצוי, דהיינו דאין חיוב לומר שהחיינו רק אם קונה בגד חדש אבל אין לו חיוב לקנות בגד חדש ממילא אין זה נקרא אלא מצוי, ולגבי ברכה שתדירה רק משום מצוי אין בזה דין קדימה של תדיר.

² כך הקשה בהחת"ס סופר, והערוך לנר בגמרא [שם]
³ לבני א"י שזה בעצם האיך צריך להיות.

⁴ [בעצם בנוסח אחר יש לחקור מה הפירוש של תדיר, אי פירושו שנוהג פעמים הרבה או דווקא אם מתקיים בזמנים [נפרדים] הרבה [עייין בנפק"מ
 ד].

⁵ דהיינו דזה וודאי תדיר, זה דבר שעושין הרבה פעמים.

לצד א' ⁸ דהמעלה הוא דהוי כמו גדול בכמות, דהיינו דהתדיר תלי בהחשיבות, א"כ כיון דהתפילין תדיר יותר דנוהג בין ביום ובין בלילה, אז תפילין נקראת תדיר לגבי הציצית, כיון שמצד היות עצם המצווה קיימת תמיד, היא גם חשובה יותר.

לצד ב' דענין תדיר הוא שהוא ראשון, משום שהוא קיים קודם שיבא הדבר השני, דכיון דהוא תדיר יותר חשיב שהוא קיים תמיד גם קודם שבא הברכה השניה, אז ציצית נקרא ⁹ תדיר לגבי התפילין, כיון דהיא קודמת לתפילין¹⁰.

נפק"מ ב' ¹¹ כשהתדיר הוא דרבנן, והשאינו תדיר הוא דאורייתא, אם אמרינן בכהאי גוונא הכלל דתדיר ושאינו תדיר קודם, או לא.¹²

צד ב' הוא דענין תדיר הוא שהוא ראשון, משום שהוא קיים קודם שיבא הדבר השני, דכיון דהוא תדיר יותר, חשיב שהוא קיים תמיד, גם קודם שבא הברכה או המצווה השניה, ולכן חשיב התדיר כאילו הוא קיים ועומד תמיד בקביעות, וזה שאינו תדיר כאילו מציאותו נתחדשה אחריו, ולכן גם בסדר הברכה או קיום המצווה הוא יותר קודם.

והנפקא מינה.

נפק"מ א' ⁶ מצוה שנוהגת מדאורייתא, ורבנן בטלה בזמן מסוים, כגון תפילין שגזרו שלא להניח בלילה שמא תחטפנו שינה, אם ע"י כך ⁷ נאבדת ממנה המעלה של תדיר.

----- מקורות וביאורים -----

אבל השאלה הוא מה הסיבה שדבר שהוא תדיר יש לו דין קדימה, דכל דבר צריכין להבין מה הסיבה שזה גורם שהדבר יהיה כן, ה"ה בתדיר צריכין לדעת מה הסיבה שהתדיר גורם שזה יהיה קודם, אם משום שדבר שעושים תדיר, זה סימן שהוא חשוב, או התדירות שבו עושה היא הסיבה לחשיבותו ולדין הקדימה.

וצד שלישי יש לומר דבאמת מה שעושה יותר תדיר לא חשוב יותר מדבר שאינו עושה תדיר, אלא שאם עושה דבר תדיר אז כאילו שאין לפנינו רק אותו דבר, והדבר השני הוה כמי שלא נמצא כלל.

והסברא הוא כמו שכתבנו בפנים, דכיון דאנו רואים את מציאות הדבר שאינו תדיר כאילו נתחדשה אחר הדבר שהוא תדיר, א"כ נמצא דיש לומר דהציצית על הדבר שאינו תדיר ניתן לכתחילה רק לאחר קיומו של הדבר תדיר, ולפני קיום הדבר תדיר הרי זה כאילו לא נצטווה כלל על אותו דבר שאינו תדיר.

⁶ כדי להבין הנפק"מ יש להקדים:

הנה כתב הנמוק"י [בהל' ציצית] שראוי להקדים מצוות ציצית לתפילין, דמצות ציצית שקולה כנגד כל המצוות וראוי להקדימה, ועוד שהיא תדירה יותר, שנוהגת בין בחול ובין בשבת ויו"ט, ותדיר ושאינו תדיר קודם [וכן כתב הרבינו יונה בספר היראה].

והשאגת ארי' [בסו"כ כ"ח] תמה על הנמוק"י מדוע הוא מחשיב מצוות ציצית לתדירה יותר, שהרי לדעת רוב הפוסקים אפי' כסות יום פטור בלילה, וא"כ נמצא שאין מצות ציצית נוהגת כלל בלילה, אבל תפילין דעת רוב הפוסקים שמן התורה נוהג בלילה, אלא שרבנן גזרו שמא ישן בהם, ומשום גזיר הדרבנן לא פקע מעלת תדיר ממצות תפילין, כיון שמן התורה נוהג בלילות כבימים, ואי משום דציצית נוהג בשבת ויו"ט, משא"כ תפילין, מ"מ מה שנוהג בלילות הוא יותר תדיר מהא דשבת ויו"ט של ציצית. ויש להסביר המחלוקת עפ"י החקירה הנ"ל.

⁷ למשל אם יש להקדים מצות ציצית לתפילין מצד תדיר ושאינו תדיר.

⁸ וההסבר הוא, דלצד א' דהמעלה הוא דהוי כמו גדול בכמות, דהיינו דהתדיר תלי בהחשיבות, א"כ מובן שיטת השאגת ארי' הסובר דתפילין הוי תדיר יותר מציצית, דכיון דהתדיר תלי בהחשיבות והחשיבות תלי בעצם המצוה, דכיון דמצד המצוה התפילין תדיר יותר דנוהג בין ביום ובין בלילה, רק דרבנן גזרו על לבישת תפילין בלילה משום שמא ישן בהם, אבל זה אינו מגרע מחשיבות המצוה, דחשיבות תלי בעצם מהות המצוה, וממילא מובן למה תפילין נקרא תדיר.

⁹ וההסבר הוא דלצד ב' דענין תדיר הוא שהוא ראשון, משום שהוא קיים קודם שיבא הדבר השני, דכיון דהוא תדיר יותר חשיב שהוא קיים תמיד גם קודם שבא הברכה השניה, אז ציצית נקרא תדיר. מובן שיטת הנמוק"י דכיון שמעלת התדיר היא משום שהמצוה מצייה עתה לפנינו, הרי בכה"ג כיון שרבנן ביטלו את תדירותה, א"כ במציאות אין המצוה עתה לפנינו, וא"כ בטלה מעלת התדיר ממנה.

¹⁰ ואילו השאגת ארי' שתדיר תולה בחשיבות, סובר שלמרות שרבנן בטלו הנחת תפילין בלילה, מ"מ חשיבות המצוה קיימת משום שזה המציאות ולכן יש להקדימה לציצית.

¹¹ חקר בזה רעק"א [בהגהות על שו"ע סימן ז' סעיף א'].

¹² ראיתי בירחון מוריה [חלק קמח] בשם הרה"ג ר' אברהם גניחובסקי זצ"ל דלכאורה יש לפשוט דתדיר דרבנן קודם לאינו תדיר דאורייתא, מהא דהקשו התוס' בברכות [נב ד"ה ורבי]: וא"ת מ"ש דבקיודש והבדלה מברכין קודם על היין משום תדיר, ובברכת המזון אין מברכין על היין עד לאחר שלש ברכות, ותרצו שם דאם יברך קודם ברכת המזון א"כ יהא ברכת המזון היסח הדעת דעקר נפשיה משתיה.

ולכאורה יש לתמוה על תמיהתם מאי קשיא להו כלל, הרי ודאי ישנו חילוק דשאני ברכת המזון שהוא דאורייתא, ומשור"ה קודם ליין שהוא דרבנן, משא"כ קידוש והבדלה על היין תרווייהו דרבנן, אלא מוכרח מזה דס"ל דתדיר אפילו דרבנן קודם לאינו תדיר דאורייתא ועל כן שפיר הקשו.

תדיר יותר חשיב שהוא קיים תמיד גם קודם שבא הברכה השניה, זה דווקא כשהתדיר הוא במשך כל השנה, אבל אם זה רק בתקופה אחת אי אפשר לומר דזה קודם, דכל הסברא היא רק אם הוא מקיים מצוה זו כמה פעמים במשך השנה אפשר לומר שזה קודם משום שהוא קבוע ועומד, ולכן נחשב כאילו שהמצוה הזו היה קודם, אבל אם הוא רק בתקופה מסוימת, ואחר כך אין מקום ואפשרות לאמירת הברכה כלל, אי אפשר לומר שהמצווה הזאת קבועה והמצווה האחרת היא מחודשת ועראית יותר.

נפק"מ ד' לגבי מאי דאיתא בגמ' [סוכה דף נ"ו ע"א] איתמר רב אמר סוכה ואחר כך זמן, רבה בר חנה אמר זמן ואחר כך סוכה, רב אמר סוכה ואחר כך זמן חיובא דיומא עדיף, רבה בר חנה אמר זמן ואחר כך סוכה, תדיר ושאינו תדיר קודם,

לצד א' דהמעלה של תדיר היא דהוי כמו גדול בכמות שיש בו מעלה, דהיינו דתלי בהחשיבות, אז י"ל דכיון דאורייתא וודאי יותר חשוב מדרבנן, ממילא יש לקיים קודם דאורייתא.

לצד ב' דהמעלה של תדיר היא דהוא ראשון משום שהוא קיים קודם שיבא הדבר השני, דכיון דהוא תדיר יותר חשיב שהוא קיים תמיד גם קודם שבא השני, וחשיב דזה קיים וזה מחודש אחריו, א"כ הוה הדרבנן תדיר.¹³

נפק"מ ג' במצוה שעושה הרבה פעמים,¹⁴ אבל רק בתקופה אחת, אם יש להקדימה לדברים שעושים פחות מזה אבל לעיתים רבות יותר.¹⁵

לצד א' דהמעלה הוא דהוי כמו גדול בכמות, שמעלת דבר התדיר הוא משום שיש בו ריבוי במספר ע"י תדירותו ולכן הוא קודם, א"כ כיון דבמציאות ספירת העומר הוא מ"ט פעמים, אע"פ שהם בתקופה אחת, מ"מ במציאות הוא גדול בכמות, וממילא הוא עדיף.¹⁶

לצד ב' דענין תדיר הוא דהוא ראשון, משום שהוא קיים קודם שיבא הדבר השני, דכיון דהוא

-----מקורות וביאורים-----

אמנם מסיים שם דיש לדחות ראייה זו דאינה מוכרחת דקושיית התוס' הוא על כל גוויי שגם באופן שאכל רק כזית או כביצה דחייב ברכת המזון שלו דרבנן, ואפ"ה קודם ברהמ"ז לברכת היין, וכ"כ בצ"ח [שם] והוסיף ואין לדחות דלא פלוג בבהמ"ז דא"כ גם קידוש לפעמים הוא מן התורה היכי שלא התפלל ערבית וגם שם נימא לא פלוג.

¹³ וההסבר הוא דלצד ב' דהמעלה של תדיר היא דהוא ראשון משום שהוא קיים קודם שיבא הדבר השני, דכיון דהוא תדיר יותר חשיב שהוא קיים תמיד גם קודם שבא השני, וחשיב דזה קיים וזה מחודש אחריו, ומשו"ה כתבנו לעיל בנפק"מ א' שאין כאן הדין שאין מעבירין על המצות משום שאין המצוה בפנינו, כשיש לו מצוה דאורייתא ודרבנן, והדרבנן תדיר, אפילו אי הוה אמרינן דעל פי פשוטות צריכין לקיים דאורייתא קודם, אבל כיון דהאינו תדיר הוי כאינו בפנינו, וודאי דמה שהוא בפנינו הוא קודם משום שהוא כאן והדאורייתא אינו כאן, דזה הסברא שהתדיר קודם לצד ב' משום שהאינו תדיר אינו בפנינו.

¹⁴ למשל, ברכת ספירת העומר, שהוא מ"ט פעמים בשנה אבל הוא רק בתקופה אחת.

¹⁵ פעמים כגון קידוש ביו"ט, קידוש לבנה, וכדומה.

¹⁶ וכן סובר החתם סופר, עיין בחידושי החתם סופר שם על הגמרא דאמר ודוחק לומר כיון דסוכה הוה בזמן אחד וזמן הוה בזמנים נפרדים מיקרי תדיר טפי זה סברא חדשה שלא ראיתי.

וכדברי החתם סופר משמע נמי בתשובות שאגת אריה [סי' כ"ב ד"ה ועתה נבוא] שכתב דיש להקדים ברכת המזון של שבת לפני ספירת העומר, דהא ספירת העומר אינו נוהג אלא מ"ט יום בשנה וברכת המזון של חובה נוהג בשבתות כל השנה שהם יותר מחמשים, ולכאורה למה לא קאמר בפשיטות דברכת המזון הוי תדיר טפי מדהוי בזמנים נפרדים מה שאין כן ספירת העומר, ועל כרחך דסבירא ליה דלגבי תדיר אזלינן בתר המתקיים יותר פעמים ולא בתר מה שמתקיים יותר בתקופות השנה.

וכן בערוך לנר [שם] נמי פשיטא ליה דברכת סוכה חשובה יותר תדירה מברכת שהחיינו משום דנוהג לכל הפחות ז' פעמים, ולפעמים אף יותר, כשנכנס ויוצא באמצע היום, ומשו"ה מקשה למה אמר הגמרא שברכת הזמן תדיר יותר, מברכת לישב בסוכה.

אך חזר בו מכח גמרא ערוכה במסכת שבועות [מ' ע"א] דאמר ר' יהודה שעיר הרגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרים על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף, ופרכינן אשכחן שעירי ראשי חדשים שעירי הרגלים מנא לן, וכי תימא הא נמי וכו', איכא למיפרך מה לשעירי ראשי חדשים שכן תדיר ע"ש, הרי דקרי לראש חודש תדיר, נגד רגלים, אף שיש יותר ימי רגלים בשנה שמקריבים בהם שעירים ממה שיש ימי ראש חודש, דימי הרגלים המה י"ח, ואילו ראש חודש הוא רק י"ב פעמים, ומסיים הערוך לנר דמזה נראה דתדיר נקרא מה שבא בזמנים הרבה דוקא, ולא מה שבא בזמן אחד הרבה יותר, וזו היא פליאה עצומה על מרן החתם סופר דכל רז לא אניס ליה.

עצרת ראש השנה ויום הכפורים] ואם כן אדרבה סוכה הוה תדיר טפי.

לצד ב' דענין תדיר הוא דהוא ראשון, משום שהוא קיים קודם שיבא הדבר השני, דכיון דהוא תדיר יותר חשיב שהוא קיים תמיד גם קודם שבא הברכה השניה, יש לתרץ דזה דווקא כשהתדיר הוא במשך כל השנה, אבל אם זה רק בתקופה אחת אי אפשר לומר דזה קודם.²¹

ולמעשה נחלקו בזה האחרונים בדיון תדיר מה הדין כאשר מצוה אחת נהגת ביותר זמן אך מצוה אחרת מתקיימת יותר פעמים בפחות זמנים איזה מהן נחשבת תדיר²², דעת המטה אפרים כצד ב' דאינו נקרא תדיר, ודעת השאגת אריה כצד א', דנקרא תדיר אפילו אם התדירות היא כולה בתקופה מסוימת.

ולפי השאגת אריה דסובר כצד א' עדיין קשה מדוע ברכת שהחיינו נחשבת תדיר יותר מברכת סוכה, שהרי סוכה מברכין עליה כל שבעה ושהחיינו מברכים רק שש פעמים כהנ"ל.

ויש לתרץ ע"פ החקירה הבאה.

ופירש רש"י דזמן חשיב ליה תדיר, משום שנוהג בכל הרגלים.¹⁷

ויש להקשות¹⁸ מדוע ברכת שהחיינו תדירה יותר מברכת סוכה, הרי סוכה מברכין עליה כל שבעה, ושהחיינו מברכים רק שש פעמים, [פסח שבועות סוכות שמיני עצרת ראש השנה ויום הכפורים] ואם כן אדרבה סוכה הוה תדיר טפי¹⁹.

לצד א' דהמעלה היא דמעלת תדיר הוא משום דהוי כמו גדול בכמות, שהרי במציאות כל דבר התדיר הרי יש בו ריבוי ע"י תדירותו, ולכן הוא קודם, לפ"ז קשה כנ"ל.

לצד ב' דענין תדיר הוא דהוא ראשון, נמצא שהוא קיים קודם שיבא הדבר השני, דכיון דהוא תדיר יותר חשיב שהוא קיים תמיד גם קודם שבא הברכה השניה, אפשר לתרץ הקושיא, דכיון דהתדירות של לישוב בסוכה היא רק בתקופה מסוימת, אי אפשר לומר דהלישב תדיר, כיון דאינו מקיים הלישב רק בתקופה מסוימת כהנ"ל.

ובזה נבוא לישוב הקושיא מדוע ברכת שהחיינו תדיר יותר מברכת סוכה, שהרי סוכה מברכין עליה כל שבעה, ושהחיינו דיו"ט מברכים רק שש פעמים²⁰ [פסח שבועות סוכות שמיני

מקורות וביאורים-----

¹⁷ וכוונתו בזה, דבעצם הברכה של שהחיינו מברכים הרבה פעמים, על פירות ובגדים חדשים, אבל ברש"י מבואר דמדברים רק בשהחיינו של רגל, דאין לכלול בדיון תדיר כל מה שמברכין עליו באותו מטבע, אלא אם כן הוא ענין אחד כמו רגלים, ולכן כתב רש"י שנוהג בכל הרגלים ולא כתב בפשיטות שנוהג בכל ימות השנה, על הפירות ועל שאר המצוות, ובפשטות ההסבר הוא משום שיש לו שייכות להברכה של שהחיינו דיו"ט כיון דמברכים אותו על הרגל, אבל בהחת"ס סופר כתב דרש"י הוצרך לכן למסכתא של הגמרא [זבחים צ"א ע"א] דמילה לא מקרי תדיר, אלא מצוי, מפני שאינו בודאי שיהיה, אעפ"י שהוא מצוי הרבה, וכן שלמי נדבה ע"ש. משום הכי הוצרך לפרש דקאי אזמן דרגלים ודקדק נמי ברגלים ולא אמר סתם ביום טוב משום דבסוף פרק בכל מערבין [עירובין מ' ע"ב] ס"ל לרב ושמואל דאין חובה לומר זמן אלא ברגלים ולא בראש השנה ויום הכפורים והכא לרב קיימיה שמעתתא, לכן כתב רש"י דלכל הפחות הו"ל תדיר ברגלים, דשהחיינו של בגדים, ופירות, הוה רק מצוי, דהיינו דאין חיוב לומר שהחיינו רק אם קונה בגד חדש, אבל אין לו חיוב לקנות בגד חדש ממילא אין זה נקרא תדיר אלא מצוי, ולגבי ברכה שתדירה רק משום מצוי אין בזה דין קדימה של תדיר

¹⁸ כך הקשה בהחת"ס סופר, והערור לנר בגמרא [שם].

¹⁹ והביא ראייה שאין עוברים על מצוה מפני תדיר, מתוס' במס' יומא [לג] שכתבו שאיסור אין מעבירין על המצוות עדיין שייך במקום תדיר וע' בהגהות הר"ש על עהר"ש להרא"ש שם הרא"ש שהביא ראייה מתוס' במס' מגילה (ו), ובהגהות הביא את דברי השאגת אריה סי' כא שחלק על סברת הק"נ וכתב שאין ראייה משם.

²⁰ לבני א"י שזה בעצם האיך שצריך להיות.

²¹ עיין בנפק"מ ג' לעיל.

²² ונראה דנחלקו בכך האחרונים, דהנה המטה אפרים [סימן תקפ"א סעיף ו'] כתב דבראש חודש יש להקדים ברכי נפשי, ללדוד ה' אורי וישעי, דברכי נפשי הוי תדיר דנאמר בכל ר"ח, אף דלדוד ה' אורי בחודש אלול אומרים פרק זה ב' פעמים, הרי דנקט דמה שנאמר בכל ר"ח בכל השנה כולה הוי תדיר וזה כצד ב', ומאידך מצינו בשאגת אריה [סי' כ"א] דברכת המזון תדיר מספה"ע, כיון שחייבין לאכול בכל שבת ויו"ט כמה סעודות, והוי יותר ממ"ט ימי הספירה, משמע דלולי כן הוי ספה"ע תדיר אף כנגד ברהמ"ז שנוהג בכל שבתות השנה וזה כצד א'.

הקושיא, דהטעם שאין הלישב בסוכה נקרא תדיר, משום דהמצוה אינו תובע ברכה רק פעם אחד.²⁴

יש לחקור בענין תדיר ואינו תדיר, אם הוא נמדד כפי החיוב מצד המצוה, דהיינו דתדיר הוא שמצד המצוה מחויב לברך הרבה ברכות, או שגדר תדיר נמדד מצד קיום המצוה או הברכה בפועל שהוא תדיר [ויש להגדיר החקירה יותר האם התדיר תלוי בהברכה בפועל, או בסיבת הברכה].

צד א' הוא דתדיר תלי מצד המצוה, דהיינו כמה פעמים תובע המצוה ברכה, למשל בסוכה, דבדרך כלל אדם מברך עכ"פ כל יום פעם אחת, אבל מצד המצוה מספיק אם מברך ביום הראשון פעם אחד, ואם אינו יוצא מהסוכה אינו צריך לברך שוב, רק אם יוצא מהסוכה צריך לברך משום ההפסק, אבל מצד המצוה לא צריך לברך יותר מפעם אחד.²³

צד ב' הוא, דכיון דהאדם המקיים מצוה כזו מברך בפועל ברכה כל יום, נקרא תדיר מה שבמציות בדרך כלל ברכה כזה מצריך שבע ברכות.

ובנוגע הקשיא.

לצד א' דתדיר תלי מצד המצוה, דהיינו כמה פעמים תובעת המצוה ברכה, אפשר לתרין

----- מקורות וביאורים -----

²³ ויש להוסיף עוד קנייטש לסברה זו, דאפילו כשמברך עוד הפעם הוא משום אותו מצוה, דהיינו דיש מצוה של סוכה, וזה לצאת מדירת עראי לדירת קבע, וזה מצוה אחד של שבע ימים, ועל זה מברכין, ואם יצא, אז כשחוזר מברך, למה, משום אותו מצוה שבירך מתחילה, א"כ נמצא דאם יכול לצאת עם הברכה הראשון כל המצוה, כל מה שמברך אחר כך הוא רק משום אותו מצוה וברכה שבירך מלכתחלה, אבל במקום שאי אפשר לצאת עם הברכה הראשון כל המצוה, זה סימן שהברכה הוה על מצוה חדש על חלק חדש ולא על הברכה שבירך מתחילה.

²⁴ בשו"ע [תרפ"ד] פסק המחבר דבשבת ר"ח טבת קוראין בג' ס"ת, א' בפרשת השבוע, ב' של ר"ח, וג' של חנוכה, וכתב הרמ"א דאם טעה והתחיל לקרוא בשל חנוכה צריך להפסיק ולקרוא בשל ראש חודש, ועיין במג"א שם שמסביר פסק הרמ"א, שדין תדיר דוחה דין אין מעבירין על המצוות, ולכן ראוי לדחות קרה"ת של חנוכה במקום קריאת ר"ח, אע"פ שעובר על קרה"ת של חנוכה, והגאון [שם] חולק על המג"א, וכתב, שאף אם התחיל בחנוכה, ראוי לפסוק לר"ח ע"פ מש"ש במס' מגילה שאין משגיחין בשל חנוכה, דהיינו שאין חיוב בקרה"ת של חנוכה, אלא בשל השבוע ושל ר"ח, ומש"ה אין כאן דין של אין מעבירין על המצוות, כי אין מצוה בקריאה של חנוכה.

ובקרוב נתנאל [מגילה פ"ד אות ג] הק' על הרמ"א איך אפשר לעבור על מצות קרה"ת הנמצאת לפניו כדי לקיים דין תדיר בקרה"ת של ר"ח. לצד ב' דענין תדיר הוא דהוא ראשון, משום שהוא קיים קודם שיבא הדבר השני, דכיון דהוא תדיר יותר חשיב שהוא קיים תמיד גם קודם שבא הברכה השניה, וחשיב דזה קיים וזה מחודש אחריו והקיים יותר קודם, מובן מה שכתב הרמ"א שאפילו התחיל צריך להפסיק, משום שכיון שר"ח תדיר, הוה כאילו הקריאה של חנוכה אינו בפנינו, וממילא אין כאן העברה על המצוה, כיון דאינו בפנינו וכן דעת המג"א.

ונראה להוסיף ביאור בשיטת הרמ"א דס"ל דלא נאסר להפסיק מקריאת חנוכה מחמת הדין דאין מעבירין על המצוות דהנה פסקו המג"א [או"ח סי' כה] וכן כתב בשו"ע הרב דכשמניח תפילין בביתו ואין דעתו להתעטף בטלית עד שיבוא לביהכ"נ, אם נזדמן לידו הטלית גדול בעודו בביתו קודם שהניח תפילין אין צריך להתעטף בו בביתו, ואינו כמעביר על המצוה שנזדמן לידו, כיון שאין בדעתו כלל ללבושו כאן, והיינו דדין אין מעבירין על המצוות חל רק באופן שמוטלים עליו ב' המצוות וברצונו לקיימן כעת, אבל באופן שאין ברצונו לקיימן כעת אין כאן הדין דאין מעבירין על המצוות, על פי זה יש לומר דס"ל להרמ"א שאם התחיל לקרוא בפרשת חנוכה מפסיק לקרוא בפרשת ר"ח, משום דלאחר שנקבע הסדר דקריאת פרשת חנוכה הוא אחרי פרשת ר"ח, הוי כאילו היה בדעתו לקרוא פרשת חנוכה אחרי ר"ח, שהתחלת הקריאה בפרשת חנוכה היה בטעות, ממילא אין כאן דין מעבירין על המצוות ויש לעיין בסברה זו.